

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 100/2025 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen suuriin öljypäästöihin varautumisesta Suomenlahdella

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Eva Biaudetin/ r näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 100/2025 vp:

Miten hallitus on huomionnut muuttuneen turvallisuustilanteen ja sen, että isojen mereen joutuvien öljy- ja kemikaalipäästöjen riski on kasvanut,

onko öljyntorjuntakaluston ja öljyntorjuntavalmiuden määrärahoja vahvistettu viime vuosina,

mihin toimenpiteisiin hallitus ryhtyy sen varmistamiseksi, että viranomaisilla on tarvittavat resurssit ja valmiudet mahdollisen suuren öljypäästön varalta,

onko lainsäädäntöä tarpeen muuttaa öljyntorjuntavalmiuden tehokkuuden parantamiseksi, ja

miten hallitus aikoo vahvistaa yksityisten toimijoiden ja vapaaehtoisjärjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä ja parantaa rannikko- ja saaristoalueiden asukkaille annettavaa koulutusta ja informaatiota?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Pelastuslain (379/2011) mukaisesti Rajavartiolaitos huolehtii pelastustoiminnasta Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä tapahtuneissa alusöljy- ja aluskemikaalivahingoissa ja sovittaa yhteen siihen varautumista. Rajavartiolaitos johtaa pelastustoimintaa Suomen aluevesillä aavalla sellällä ja talousvyöhykkeellä, kun taas rannikolla ja saaristossa pelastustoiminnan johtajan asettaa hyvinvointialueen pelastuslaitos.

Rajavartiolaitoksen seurannan perusteella voidaan todeta, että Suomenlahdella venäläistä öljyä kuljettavan niin sanotun varjolaivaston huonokuntoiset alukset yhdistettynä satelliittipaikannuksen häirintään ovat nostaneet ympäristövahingon riskiä Itämerellä ja erityisesti Suomenlahdella verrattuna aikaan ennen Venäjälle vuonna 2022 asetettuja laajennettuja pakotteita.

Viranomaisten tilannekuva ja varautuminen merialueen riskeihin ovat hyvällä tasolla. Rajavartiolaitos päävastuuviranomaisena seuraa aktiivisesti Suomen merialueiden ympäristövahinkojen riskejä ja varautuu niihin torjuntavalmiutta säätelemällä. Kaikkien toimijoiden valmiutta ylläpidetään tiiviillä tietojen vaihdolla, suunnittelulla ja harjoittelulla.

Meriliikennettä valvotaan Rajavartiolaitoksen, Fintrafficin alaisten alusliikennepalvelukeskusten (VTS) ja Merivoimien toimesta. Erityisesti VTS-keskusten valvonnalla pyritään ennaltaehkäisemään alusten reitiltä eksymisiä, karilleajoja ja yhteentörmäyksiä.

Öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunnan suorituskykyjen kehittämistä pitkällä aikavälillä ohjaa valtioneuvoston hyväksymä ympäristövahinkojen torjunnan kansallinen strategia 2035 (Valtioneuvoston periaatepäätös, Valtioneuvoston yleisistunto 16.2.2023, VN 13/2023) sekä sen toimeenpanoon liittyvät eri hallinnonalojen (SM, YM, PLM) suunnitelmat ja hankkeet, joita toimeenpannaan aktiivisesti.

Kansallinen alusöljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntakyky sekä päästöjen havainnointikyky tulevat lähivuosina kehittymään merkittävästi Rajavartiolaitokselle tilattujen kahden monitoimisen ulkovartiolaivan sekä valvontalentokoneen myötä.

Torjuntavalmiuden ylläpidon ja kehittämisen kannalta tärkein rahoitusinstrumentti on sisäministeriön öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunnan momentti. Momentin rahoitus nykyisellä, 5,5 miljoonan euron vuotuisella, tasollaan riittää toistaiseksi ylläpitämään vallitsevan torjuntavalmiuden avomerellä.

Suomen öljytorjuntavalmius ja -kapasiteetti on mitoitettu ympäristövahinkojen torjunnan kansallisen strategian mukaisesti siten, että 30 000 kuution öljyvahinko Suomenlahdella tai pohjoisella Itämerellä kyettäisiin naapurimaiden tuella saamaan hallintaan kolmessa vuorokaudessa. Valmius vastata tämän mittaluokan vahinkoon on hyvä ja valmiutta kehitetään jatkuvasti huomioiden toimintaympäristön asettamat vaatimukset. Operatiiviset suunnitelmat öljy- ja kemikaalivahingon torjumiseksi ovat ajan tasalla ja niiden toteuttamista harjoitellaan säännöllisesti paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.

Alusöljy- ja kemikaalivahinkojen torjunnan johtovastuita koskeva keskeinen sääntely on uudistettu pelastuslain muutosten (28.12.2018/1353) yhteydessä ja se huomioi merellä suoritettavat torjuntatoimet, niihin liittyvän vastuunjaon, toimivaltuudet ja johtamisen hyvin.

Haasteena suuressa öljyvahingossa on öljyisen jätteen tyhjentäminen keräävistä aluksista, välivarastointi ja jätteen käsittely. Ympäristöministeriön johdolla valmisteltava häiriötilanteiden jätehuoltoa käsittelevä lainsäädäntö tulee toteutuessaan tehostamaan suuren ympäristövahingon jät-

teiden käsittelyn suunnittelua ja toteutusta poistamalla nykyisen jätelainsäädännön puutteita isojen jätemäärien käsittelyssä sekä vastuuttamalla häiriötilanteiden jätteen käsittelyn nykyistä selkeämmin yhdelle toimijalle.

Vapaaehtoisjärjestöt ja yksityisten toimijoiden valmiusalueet ovat ympäristövahinkojen torjunnassa merkittävässä asemassa. Näiden toimijoiden tuottamia resursseja hyödynnetään nykyisin tehokkaasti. Rannikko- ja saaristoalueiden asukkaita ei ole erikseen huomioitu resurssina alusöljy- ja kemikaalivahingon torjunnassa työturvallisuuteen ja töiden organisointiin liittyvistä tekijöistä johtuen. Osallistuminen on kuitenkin mahdollista organisoidun ja johdetun vapaaehtoistoiminnan kautta. Rajavartiolaitos hankkii yksityisiltä toimijoilta kilpailutuksen kautta valmiusaluepalveluita ja ympäristövahinkojen torjunnassa käytettävien varusteiden valmiusvarasto- palveluita koko rannikon alueella.

Viestintä on olennainen osa suuren alusöljy- tai kemikaalivahingon torjuntaa. Se on huomioitu suunnitelmissa kaikilla tasoilla ja sitä myös harjoitellaan säännöllisesti. Viestinnän yhtenä tavoitteena on pitää vahinkoalueen asukkaat tietoisina torjunnan etenemisestä sekä torjunnan aiheuttamista riskeistä ja rajoituksista esimerkiksi liikkumiselle ja rantojen tai vesialueiden virkistyskäytölle.

Vapaaehtoiset yhdistykset ja järjestöt toimivat ensisijaisesti osana pelastustoimen järjestelmää. Sopimuspalokunnat tuottavat osan pelastustoimen valmiutta myös saaristossa ja rannikkoalueiden öljyntorjuntatilanteissa. Vapaaehtoisjärjestöjen rooli esimerkiksi rannalla tapahtuvassa öljyntorjunnassa ja öljyyntyneiden eläinten pelastustoiminnassa on tärkeä. Järjestöjen vapaaehtoistointi on organisoitu alueellisesti osaksi vapaaehtoista pelastuspalvelua. Ympäristövahingon torjuntatilanteessa WWF Suomi vastaa vapaaehtoisten organisoinnista, hälyttämisestä ja koulutuksesta. Toimintamallia harjoitellaan säännöllisesti yhdessä viranomaisten kanssa ja sitä on sovellettu tarvittaessa myös käytännössä. Viimeksi toimintamallia sovellettiin rasvapäästön rantatorjunnassa Hangossa keväällä 2025.

Helsingissä 6.5.2025

Sisäministeri Mari Rantanen

VN/10576/2025-SM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: